

PAULINA TENDERA

NAWET NAJMNIEJSZA KAŁUŻA ODBIJA NIEBO.
REFLEKSJE NAD ESTETYCZNĄ NATURĄ ŚWIATŁA

Dostępny nam świat widzialny jest formą światła.
Gdy nie ma światła otacza nas gładka, aksamitna czerń.
Światło pożyczone od słońca określa kształty, przestrzeń i kolor.
Żyjemy w świecie światła odbitego [...] Światło odbite opisuje rzeczywistość.

Alicja Panasiewicz

Sztuka światła – główny przedmiot prezentowanego wywiadu – to szczególna dziedzina sztuki współczesnej. Jej specyfika polega na tym, że główną materią dzieła sztuki jest tu światło. Praktyka artystów światła pokazuje, że może być ono różnorodnie rozumiane. Najprościej światło to można określić jako fizykalne, naturalne (światło ognia lub świecy) lub elektryczne (żarówki czy światłowodów), którego doświadczenie w niektórych dziełach przywołuje symboliczne znaczenie *claritas*, światła nie mniej znaczącego dla sztuki. Tak więc w sztuce światła strona fizykalna światła odsyła nas niejednokrotnie do jego strony metafizycznej. Założenie o materii dzieła sztuki osadzonej w świetle fizykalnym warto przyjąć ze względu na jasność dyskusji, choć trzeba mieć świadomość, że nie każdy artysta zechce na nie przystać.

Takie właśnie dwojaki, fizykalno-metafizyczne rozumienie światła znajdziemy również w pracach Alicji Panasiewicz, jednej z ważniejszych współczesnych polskich artystek sztuki świata, tworzącej rzeźby świetlne oraz instalacje obiektów świecących. Alicja Panasiewicz tworzy dzieła wyraziste, lekkie, nieco

poetyckie, estetyczne i emanujące pierwiastkiem kobiecym, a ponadto niejednokrotnie przesycone filozoficzną intuicją, dotyczącą nie tylko piękna zmysłowego, ale i ogólnie pojętej natury rzeczy, w jej wewnętrznym, ontologicznym rozumieniu. Taka postawa artystki inspiruje odbiorcę, tworząc dla niego odrębną, nieco baśniową przestrzeń sztuki światła.

To niecodzienne dzisiaj połączenie piękna z filozofią potrafi zachwycić, pokazuje coś, co przywołuje na myśl istotę kobiecości. W niej właśnie nieustannie konfrontują się: potrzeba piękna, zmysłowego zachwytu nad światem z intelektualną treścią i wyzwaniem. Zmysłowe piękno to zachęta, a wartości rozumowe stanowią drogę ku pełni rozwoju duchowego, którą powinna przeżywać w życiu każda kobieta. Takie są właśnie prace Panasiewicz – zdradzają sensualność, ulotność i kobiece widzenie świata. Widać to w *Lapille* (rzeźba, materiały: szkło, odcisk w piasku, technika: pate de verte, LED diody, wymiar: 25 x 9 x 7 cm), stanowiącym efekt refleksji nad fenomenem postrzegania, połączonym z fascynacją światłem. Widzenie stanowi tu akt wzbogacania pamięci i kształtowania osobowości w perspektywie całego życia, stąd światło jaśniejące z wnętrza bryły jest znakiem żywotności i aktywności treści wewnętrznej, która ujawnia się nie tylko w przeżyciu duchowym, ale również w biologicznym życiu jednostki, dlatego dodać można, że

światło jest wizualnym odpowiednikiem ciepła, które w postaci ognia i ciepła słonecznego towarzyszy człowiekowi. Słońce i blask ognia rozpraszają mrok i dają poczucie bezpieczeństwa¹.

Do fenomenu widzenia odwołuje się również praca *Dreamwoven* (materiały: metalowa linka, elementy świecące – elektroluminescencja w zmiennym polu elektrycznym, wymiary: 40 x 30 x 70 cm, 40 x 30 x 50 cm, 30 x 15 cm). Zjawisko powidoku może stać się przedmiotem doświadczenia zmysłowego, a jako takie może być potencjalnie przemienione w źródło piękna, jeśli tylko widzowi uda się stworzyć sytuację estetyczną i odczuć estetyczne zaangażowanie. Estetyzacja naturalnego zjawiska widzenia odbywa się tutaj dzięki skupieniu na obrazie następczym:

[...] nietrwały, migotliwy, trudno uchwytny ślad pod powiekami – [to] powidok. W pierwszej chwili jako negatyw, a później jako kolor dopełniający. Ślady rzeczywistości przeplatające się ze snami, myślami, zapamiętanymi obrazami i tworzące nowe obrazy².

¹ alicjapanasiewicz.net

² Tamże.

Sztuka Panasiewicz znosi przepaść między zmysłowością piękna a rozumem, przywracając świadomość harmonii świata i urzeczywistniając aspekty neoplatonickich idei. Poza inspiracjami bliskimi tradycji neoplatonickiej, na przykład odwołaniami do myśli Pseudo-Dionizego Areopagity, które zawarte są w pracy *Kaluże Pseudo-Dionizego* (materiał: lustro fazowane, wymiary: 65 x 35 cm, 35 x 30 cm, 25 x 20 cm), w pracach Panasiewicz znajdujemy także odleglejsze odniesienia do tego nurtu, pozostające w kręgu refleksji filozoficznej. Przykładem jest tu dzieło *Kaluża św. Tomasza* (materiał: szkło slamping, aluminium, LED, wymiary: 50 x 90 x 3 cm, 55 x 80 x 3 cm). Gdzie mogło odbyć się pierwsze doświadczenie estetyczne tego dzieła? Światło słoneczne lub witryny sklepowej, a może latarni odbiło się w kałuży przy ulicy św. Tomasza w Krakowie – nic więcej nie trzeba, by przypomnieć sobie myśli scholastyki – *consonantia et claritas*. Czy to zachęta do świadomej estetyzacji codzienności? Spacerując tą czy inną ulicą Krakowa, zachowujemy postawę zaangażowania estetycznego, tym samym ożywiamy życie codzienne poetyką zmysłowości. Artystka przypomni nam ważne słowa Akwinaty – „światło jest przyczyną rozkoszy estetycznej”. Pisząc o sztuce światła, Alicja Panasiewicz inspirowała się również słowami Marka Wasilewskiego, który pisał:

Przestrzenne obiekty artystyczne, które nazywam rzeźbami – instalacjami świetlnymi, zawierają w sobie dwa elementy – element racjonalny zbudowany z geometrycznych form organizujących przestrzeń oraz element emocjonalny, będący rysunkiem, projekcją strumienia świetlnego, stanowiące odbicie lub dopełnienie konstrukcji przestrzennej³.

Alicja Panasiewicz jest artystką, która przywraca sens i symboliczną tożsamość światłu i sferze sacrum poprzez uzmysłowienie istoty piękna, którego źródłem jest światło. Tu światło jest *claritas*, jest uobecnioną pełnią, potencjalnością rzeczy. Doświadczamy tego w zachwycie nad przedmiotem codziennej ludzkiej pracy, przedmiotem dnia codziennego – tu staje się owym sacrum, w przestrzeni sztuki wychodzi ponad doczesność swego przeznaczenia i otacza się nimbem świętości – *claritas*.

Sztuka światła to praca nad materią lekką i subtelną, której przekształcanie jest doświadczaniem estetyki krótkiej chwili bycia. W pracy tej Alicja Panasiewicz inspirowała się sztuką Julina Jończyka, którego wiersz w jednym ze swoich artykułów przytacza. Niech stanie się on inspiracją również dla publikowanego wywiadu:

³ M. Wasilewski „Wyzwalanie światła” A. Mikołajczyk [w:] *Sztuka nieobecna* Poznań 1999 s. 87

Rozmyślania o świetle

1. promieniu
wbity w moją źrenicę
trafiłeś w środek tarczy

wystrzeleni z wielkiego błysku
spotkaliśmy się oko w oko
2. i widział światłość że była dobra
i oddzielił światłość od ciemności

miękką linią tęczy

celowe zatarcie granic
czy subtelna ironia
4. o zmierzchu
słońca pokruszony zwir
tworzy jasną ścieżkę
na powierzchni wody

jak iść po niej
nie raniąc swoich stóp
5. i rzekł: niech się stanie światłość
i stałem się
6. a światłość w ciemności świeci
a ciemność żarzy się w mroku
a mrok płonie wewnątrz czarnej dziury
pełnej światłości
7. leżąc w słońcu
szukam cienia własnego
który się zbuntował
na stronę światła

po moim trupie

Julian Jończyk 1979-83

Alicja Panasiewicz, dr hab., Dziekan Wydziału Sztuk Akademii Pedagogicznej im. KEN w Krakowie. Ukończyła miejscową Akademię Sztuki Pięknych na Wydziale Architektury Wnętrz pod kierunkiem prof. Barbary Borkowskiej-Larysz i prof. Romana Kurzawskiego. Przewód kwalifikacyjny I stopnia przeprowadziła w 2002 roku, a dziewięć lat później uzyskała stopień habilitanta na Wydziale Ceramiki i Szkła Akademii Sztuk Pięknych we Wrocławiu. Od 1996 roku Alicja Panasiewicz prowadzi zajęcia na Wydziale Sztuki Uniwersytetu Pedagogicznego w zakresie wiedzy o działaniach i strukturach wizualnych oraz podstaw projektowania graficznego, a także warsztaty dla studentów poszerzające percepcję światła i przestrzeni. Poza pracą dydaktyczną i naukową artystka zajmuje się projektowaniem i wykonaniem lamp unikatowych ze szkła formowanego i innych materiałów oraz realizuje projekty wnętrz budynków publicznych i prywatnych ze szczególnym uwzględnieniem roli światła. Wystawy indywidualne oraz zborowe, konferencje oraz warsztaty, a także bliższe informacje o Alicji Panasiewicz można znaleźć na stronie internetowej <http://alicja-panasiewicz.net/>.

Wywiad, który mamy zaszczyt zaprezentować Szanownemu Czytelnikowi, został przeprowadzony 28 lutego 2013 roku.